

De Sabadell i el seu terme

El sot dels Caus i la Cobertera

per Joan Alsina i Giralt

Els Caus

Una referència, ben antiga per cert, d'aquest lloc la trobem ja l'any 1383 en un document de acensament d'uns terrenys "in loco vocato els Caus". Pocs anys més tard, en un document de 1413, s'hi llegeix: "en el lloc dit als Caus, junt al torrent de na Blanca"; una reiteració d'aquests noms és en uns papers de l'any següent 1414 en els quals s'hi diu: "el torrent de na Blanca, junt al lloc dit als Caus, termenant a migdia amb el camí de l'horta".

D'aquest anomenat Torrent de na Blanca no n'he trobat cap més referència; sí, però, i força abundoses, dels Caus; i aquest nom el trobem esmentat simplement com a "el lloc dels Caus" (1425), com a torrentera: "les torrenteres dels Caus" (1617) i com a sot: "en la partida dita lo Sot dels Caus" (1788). I una variant es troba en un document de 1617 en el que s'hi llegeix "les torrenteres del Cau", així en singular.

El Dr. Pere Roca i Garriga, en el seu interessantíssim treball "Topònims del terme de Sabadell", publicat per la Fundació Bosch i Cardellach en el seu "Quadern d'Arxiu" n.º XXXV, i en el qual analitza l'etimologia de diversos topònims sabadellencs, planteja alguns dubtes sobre el nom Caus i també sobre una altra denominació d'aquest lloc: el Sot d'en Crous.

En el que és referit al mot Caus cal dir que en tots els documents que he mencionat i també en algun altre que no esmento, la paraula Caus hi és ben clarament llegible. L'altra denominació d'aquest paratge, "el Sot d'en Crous", cal dir que no l'he trobada en cap document anterior al segle XIX; és però una denominació bastant popular; hi ha molta la gent que en diu, referint-se a aquest paratge, "el Sot d'en Crous".

Una possibilitat d'aquesta darrera denominació es podria explicar pel fet, aquest sí documentat, que en una exten-

sa peça de terra al Taulí, veïna d'aquest paratge, hi havia un camp que s'anomenava, pel nom del seu propietari, d'en Crous. Una escriptura de 1762 diu en parlar de l'herència de Josep Crous: "aquella peça de terra en el terme de Sabadell i lloc dit el Taulí, que és la meitat d'aquell camp dit d'en Crous". En alguns documents del segle XIX ve esmentat el nom de Sot d'en Crous.

A darreries de l'any 1867 i amb motiu de la destitució i empresonament dels components de l'Ajuntament progressista pel governador civil, aquest va multar també a diversos dels primers contribuents de la vila, multa que el governador féu aplicar a alguna obra d'embelliment de la vila. L'Ajuntament va decidir fer un passeig sobre el Sot dels Caus, "escogiéndose este lugar por descubrirse desde él un panorama magnifico" diu l'acta de l'Ajuntament del 10 de setembre de 1867.

Les obres es realitzaren i aquest passeig, que en principi s'havia d'anomenar Passeig d'Isabel II, el coneixem, degut a la Revolució de setembre, com a Passeig de la Revolució tot i que el nom oficial és ara de Baixada de Santa Teresa. El lloc és realment bonic; el Passeig, abandonat i descurat, no.

La Cobertera

A migdia del Sot dels Caus i seguint les Costes del Ripoll hi ha el lloc, ben conegut encara avui amb aquest nom: la Cobertera. El nom li ve de fa molts anys. Un document del 6 de maig de

1425 ja ens parla de la "terre sive campum qui est in parrochia Sancti Felicis de Sabadello in loco vocato a la Cobertera, ab oriente et meridie cum ripa del Cap de la Costa".

Hi havia, al Cap de la Costa, una de les moltes creus del rodal de Sabadell i que ja vàrem comentar en "Quadern" de setembre-octubre de 1984. El camí que conduïa a aquesta Creu era, com ens diu un document de 1678 "el camí de la Creueta del Cap de la Costa"; aquest camí no era altre que l'actual carrer de la Creueta, que ens porta, però al límit nord de la Cobertera; un camí que hi portava més al seu centre era l'actual carrer de Sant Josep que, com ens diu Miquel Carreras en els seus "Elements d'història de Sabadell", era "el carrer de la Cobertera, anomenat així per la seva direcció i que després fou anomenat de Sant Josep".

Ben prop de la Cobertera, tan prop que de vegades s'arribaven a confondre els noms, hi havia el mas Martina. Els propietaris eren gent important. Com ens diu Miquel Carreras "Sense arribar

MORRAL

Trofeus
Copas
Medalles
Insignies
Clauers
Rètols
Etc.

Arimón, 113- 117
Tels. 725 49 77 - 725 41 87
SABADELL

Modista
Pinol
SABADELL
Modista
Sant Ferran, 66 - Tel. 710 59 40
SABADELL

a noblesa havien pres molta significació els Martina, de l'antic mas Martina de prop la Cobertera, en la persona de Guillem o Gem Martina, jurista notable de Barcelona". D'aquest mas ens en parla un document de 1575: "tot aquell mas Martina o la Cobertera"; arribava el mas, per la seva part de migdia, fins ben prop de l'actual carrer de les Tres Creus: "mas Martina, junt al camí de Granollers" diuen uns papers de 1558. Poc després el mas Martina canvià el seu nom.

En la documentació, a partir de mitjan segle XVII, hi ha una veritable confusió de noms pel que fa referència a aquest mas; si un document de 1657 ens diu: "el mas Colomer, abans Martina o la Cobertera", un altre de 1777 ens parla de "la partida anomenada mas Colom, abans mas Martina"; i altres vegades, amb els mateixos termenals, el trobem també anomenat mas Coloma. La major part, però, de les mencions trobades parlen del mas Colom i aquest era, probablement, el seu veritable nom.

Termenava al nord amb el camí de Sabadell a Caldes: "mas Colom, a cerc amb el camí reial de Sabadell a Caldes", diu un document de 1671; i a migdia, com ja he vist, amb el que és avui carrer de les Tres Creus; la terminació de llevant era, naturalment, la Cobertera; no he trobat cap dada de la terminació a ponent.

El creixement urbà sabadellenc anà poblant i edificant les terres de l'antic mas Martina, després Colom, i d'ell no ens en queda més que el record en la ben diversa documentació que hi fa referència.

Els sabadellencs actuals, especialment els més grans, associem sempre la Cobertera amb un edifici ben singular: l'escorxador.

El primer escorxador sabadellenc era, des de temps ben reculats, entre els actuals Passeig de Manresa i el carrer de Fortuny; a mitjan segle XIX fou traslladat al Pla de les Basses, a la cantonada nord-oest de l'encreuament dels actuals carrers de Sant Pau i Alemanya; a darreries del segle passat es feren els escorxadors a la Cobertera, on hi han estat fins fa ben poc.

Des del pla de la Cobertera, avui Plaça de Sant Salvador, es pot contemplar una bona panoràmica del riu Ripoll. Marià Burguès en deia, en "Sabadell del meu record": "La visió més poètica i reconfortadora de l'esperit dels habitants de la nostra vila era, sens dubte, la vorera que va del carrer de Quevedo, conegut com a Passeig de la Revolució, fins a la Cobertera". ●

Estampes Montserratines: L'Exili

per Manuel Forasté

Cap als finals de l'edat mitjana es va promoure una revisió de la regla de Sant Benet en el sentit que la observança fos més estricta i això portà la divisió entre els monestirs espanyols d'aquella època.

El rei Ferran II d'Aragó que, llavors, ja ho era d'Espanya, va trobar la solució del conflicte annexionant l'abadia de Montserrat al monestir de San Benito el Real, de Valladolid. Va portar monjos castellans a Catalunya i l'abadia de Montserrat passà a ésser un priorat depenent de Castella.

Això va portar malestar entre els monjos que mai no es posaven d'acord, i amb el poble senzill de Catalunya que no entenia una llengua estranya. Malgrat tot, Montserrat continuava endavant i, empentes i rodolons, s'arribava a l'any 1635.

La monarquia francesa va declarar la guerra a la casa d'Àustria i el teatre de les operacions es va desentrotllar a la nostra terra. La invasió de tropes castellanes, a voltes indisciplinades, i l'abús en les despeses que ocasionaven va provocar un enfrontament entre la població catalana i les tropes d'ocupació.

Aquest malestar va desembocar en el Corpus de Sang i amb el començament de la Guerra dels Segadors, l'any 1640.

Pau Claris, president de la Generalitat de Catalunya, va demanar ajut a França per extraditar les tropes reials de Castella i així Catalunya va passar a ésser Principat Independent sota la protecció de França.

Tot aquest estat de coses va propiciar un ressorgiment del sentit catalanista i d'aversion vers la dominació castellana.

També a Montserrat arribà la discriminació i, així, per evitar les perpètuas discussions es va decretar l'exili dels monjos castellans amb l'ordre d'expulsió de tots ells del nostre país.

Pau Claris en va donar la disposició i arribada que fou a Montserrat la varen posar en marxa tot seguit.

Era un matí de febrer de l'any 1641, boirós i fred, quan es va formar la comitiva. L'abat Espinosa, rodejat d'una cinquantena de monjos enfilava el camí de l'exili. Presidia la comitiva un estendard amb la figura de la Mare de Déu de Montserrat que els acompanyà durant tota la ruta. Els van donar diners

Església de la Mare de Déu de Montserrat, a Madrid.

pel viatge i escorta durant el seu trajecte per terres catalanes i al final els deixaren a la frontera aragonesa i d'allí que anessin allà on volguessin. El penós viatge va durar un mes i al final arribaren a Madrid on els va rebre el mateix rei Felip IV.

El motiu de l'article i el que en realitat fa commoure devoció dels monjos exiliats que, encara que foren expatriats del seu cenobi, no varen renunciar mai al seu origen montserratí i fidels a la Verge Catalana van fundar un monestir i una església en una terra llunyana. I el varen dedicar a la Verge de Montserrat.

L'estendard que portaren durant tot el camí va presidir la nova capella que avui encara perdura, en un carrer de la capital, una església i un monestir dedicats a la Mare de Déu de Montserrat: «El Montserratico».

No va servir de res l'expulsió dels monjos castellans, ja que acabada la guerra, el monestir de Montserrat tornà a dependre de Valladolid fins l'any 1811 que la Guerra del Francès va acabar amb el domini foraster i també amb l'esplendor del nostre monestir.

Solament va servir aquest exili per a expansionar la devoció a la nostra Verge que gràcies a la fidelitat dels seus monjos ara té, també, una casa a Madrid. ●